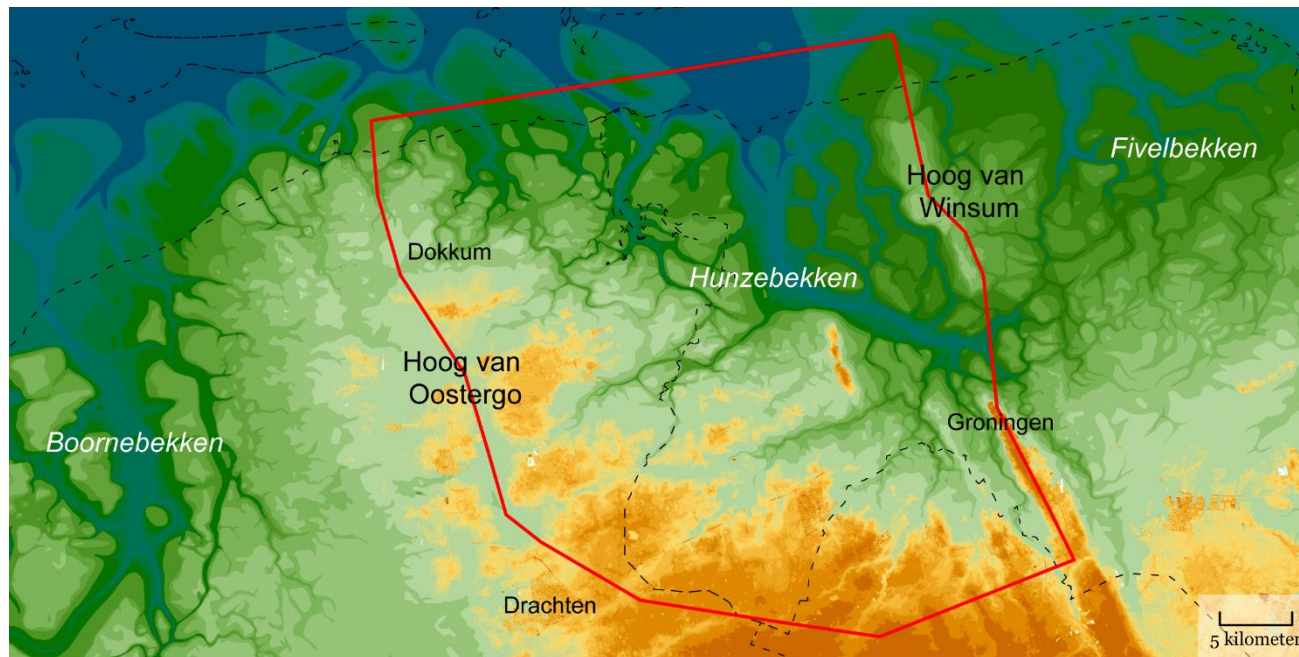

Middeleeuwse veenontginningen in het getijdenbekken van de Hunze

Casus Roderwolde

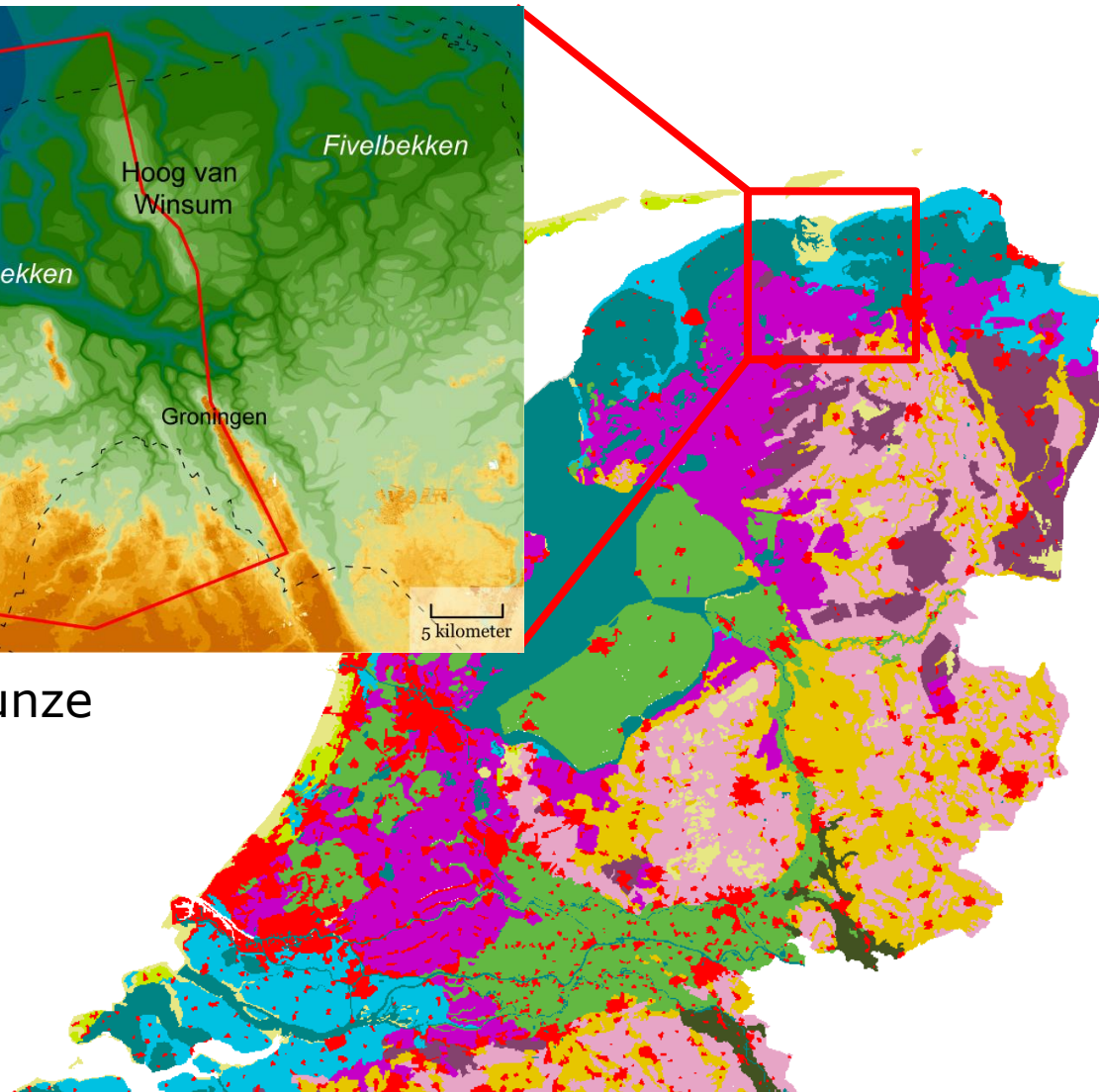

Landschapshistorisch onderzoek naar de agrarische veenontginningen in ...

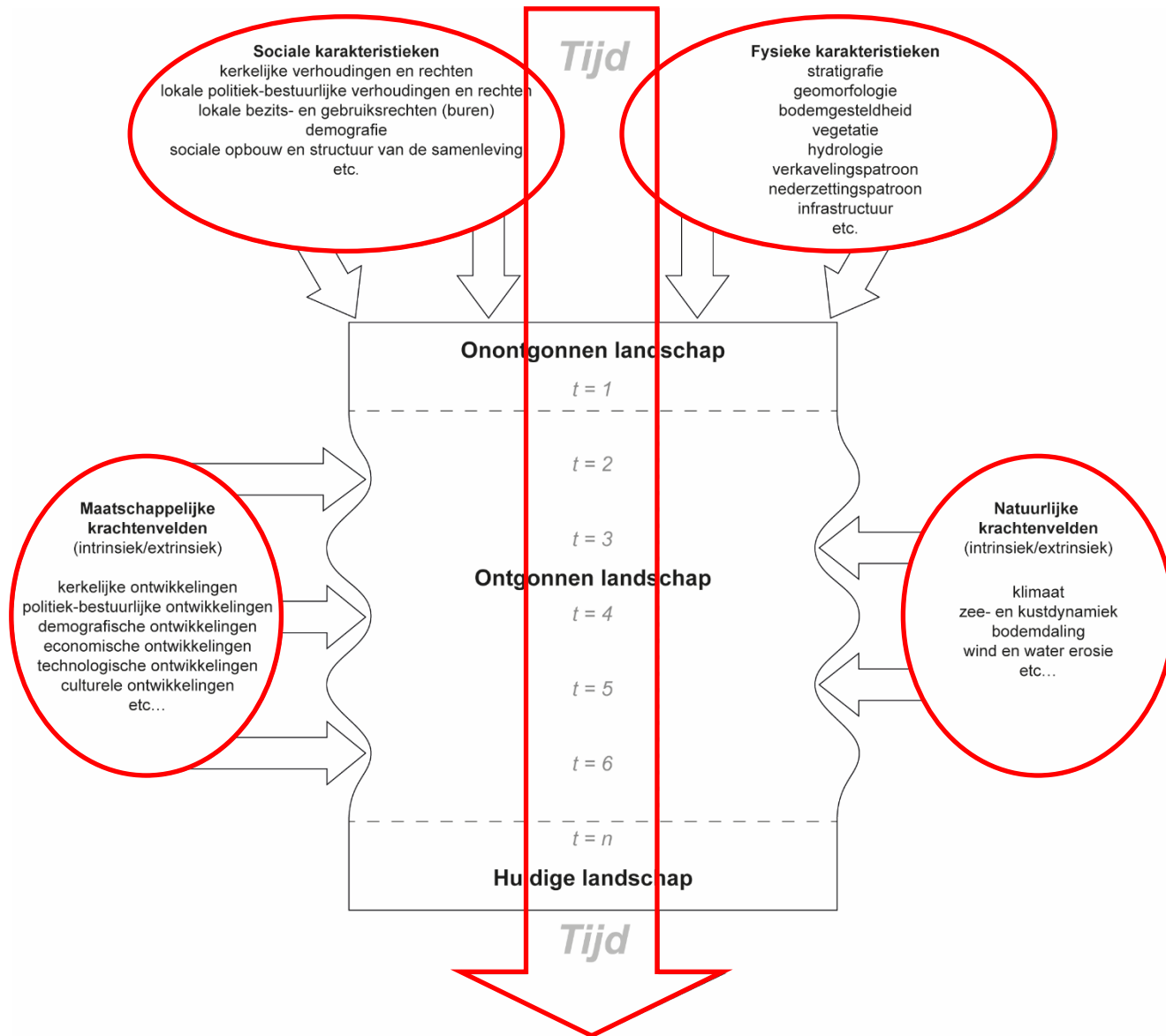

het getijdenbekken van de Hunze

 Agrarische veenontginningen

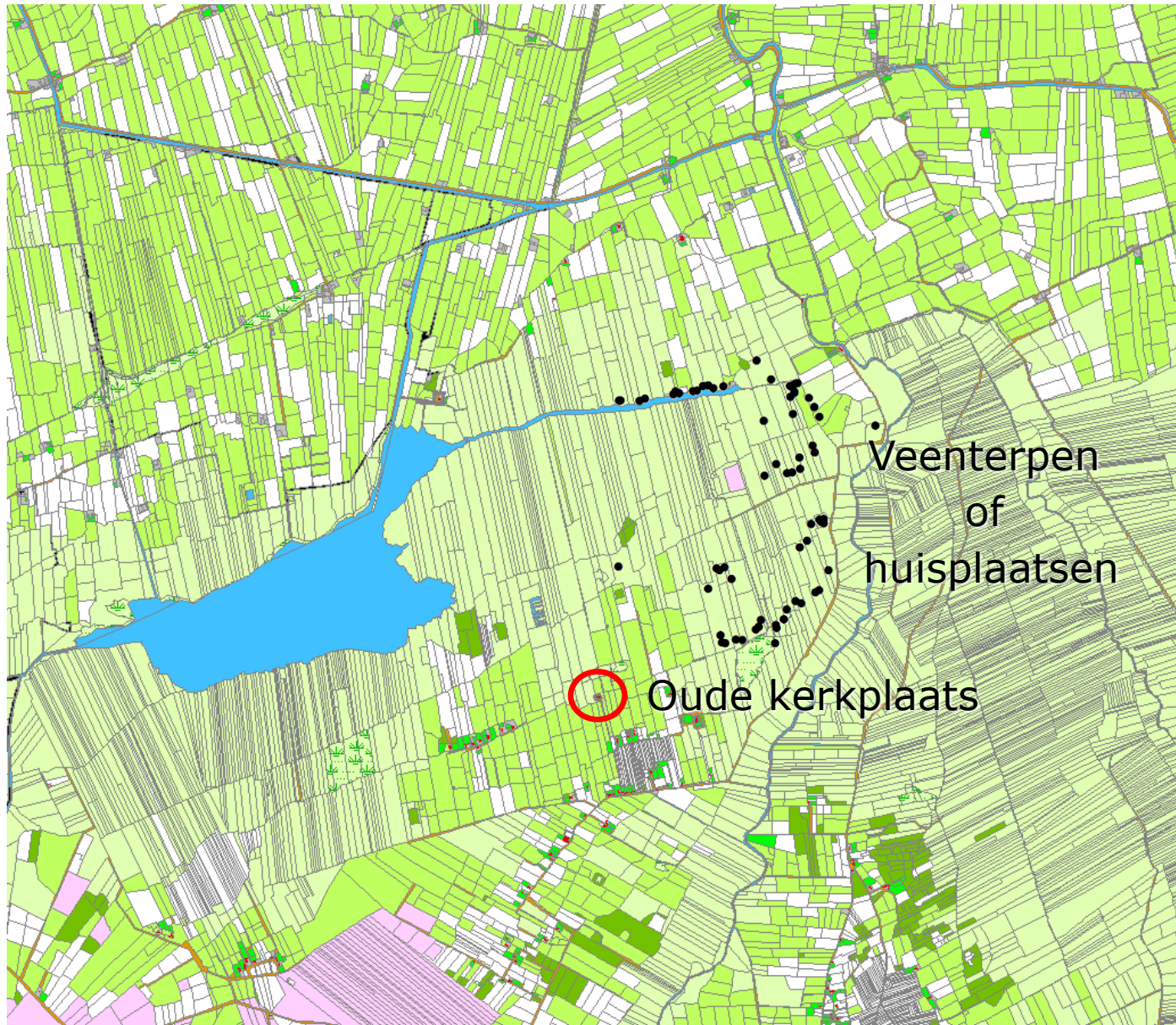
Conceptueel model van een ontginning

Interdisciplinair onderzoek

Casus Roderwolde

Probleemstelling

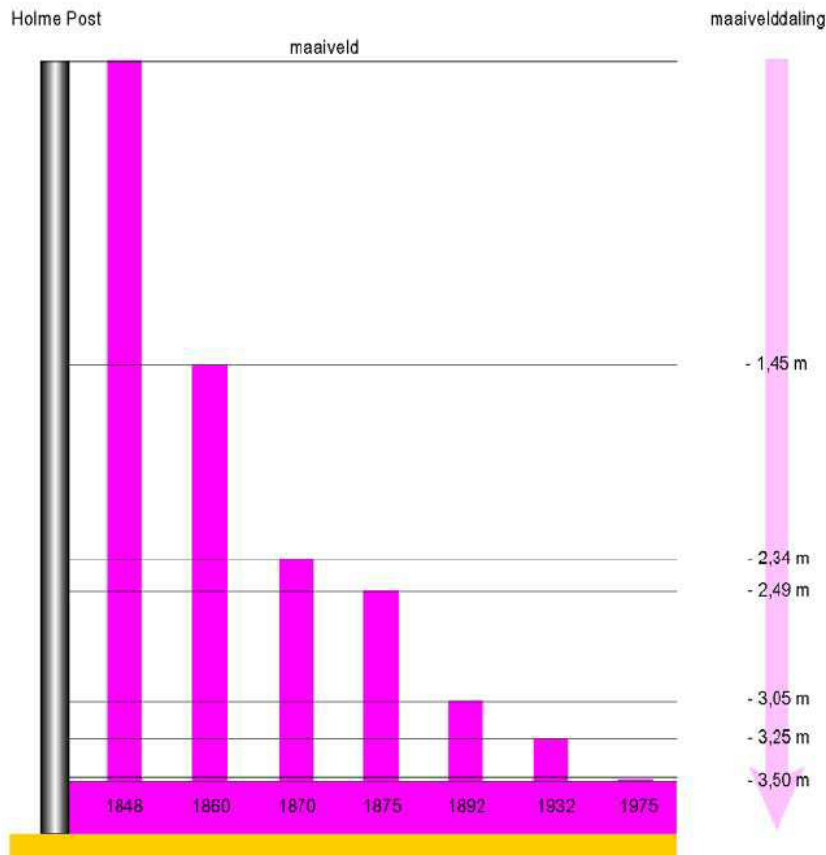
- › Hoe is de veenontginning van Roderwolde verlopen?
- › Welke sociale en fysieke variabelen zijn op die ontginning van invloed geweest?
- › Hoe past deze ontginning binnen het grotere kader van de middeleeuwse veenontginningen en wat voegt het toe aan het bestaande beeld?

Reconstructie van het veenlandschap in het getijdenbekken van de Hunze

Zeer snelle bodemdaling

- › Holme fen (*Cambridgeshire*)
- › 2,5 meter maaiveldddaling in 25 jaar (1 generatie) na ontwatering

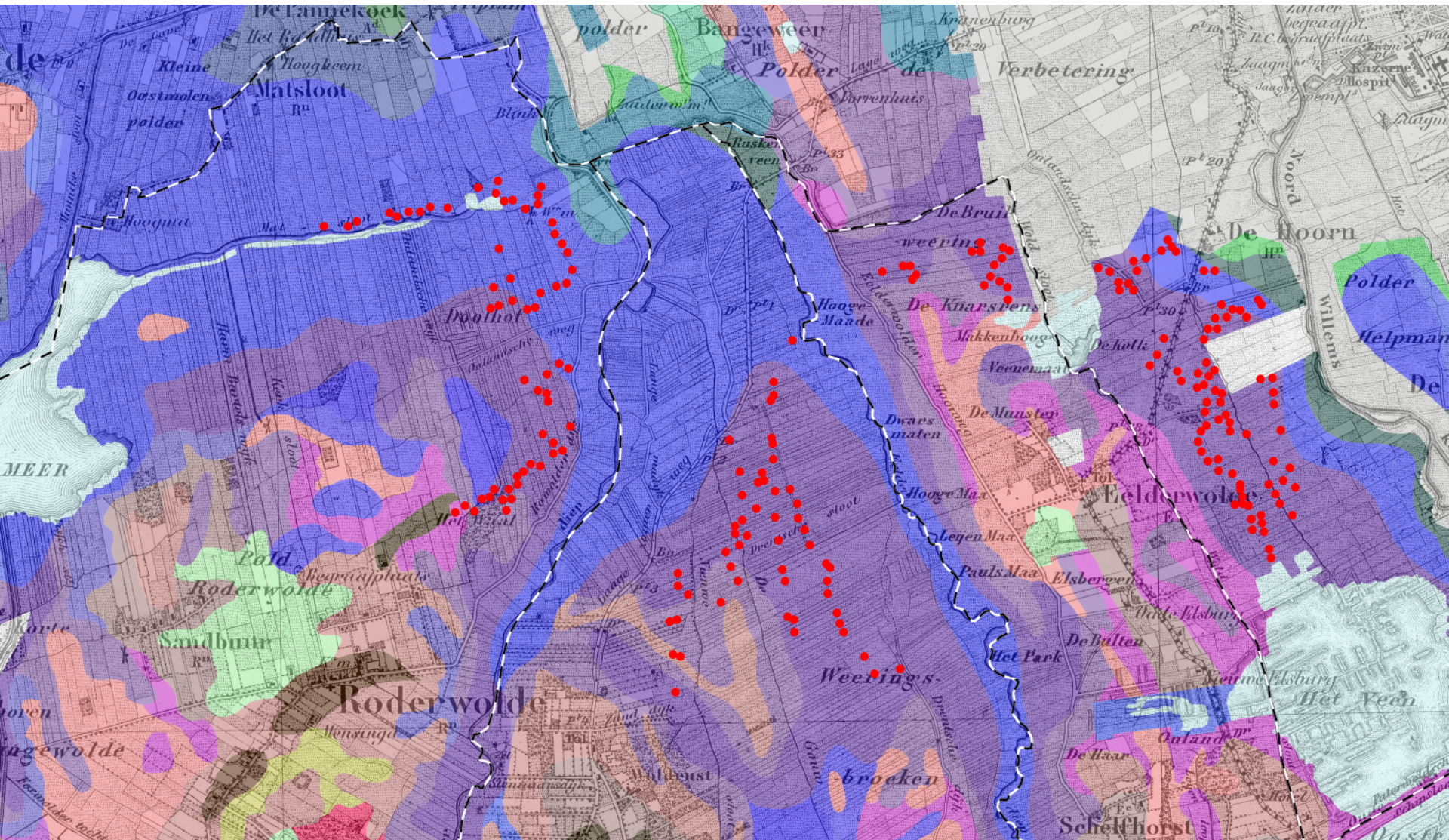
De Bont (2008)

Archeologisch onderzoek naar de huisplaatsen of veenterpen: het Onlandenonderzoek

Huisplaatsen in breder perspectief

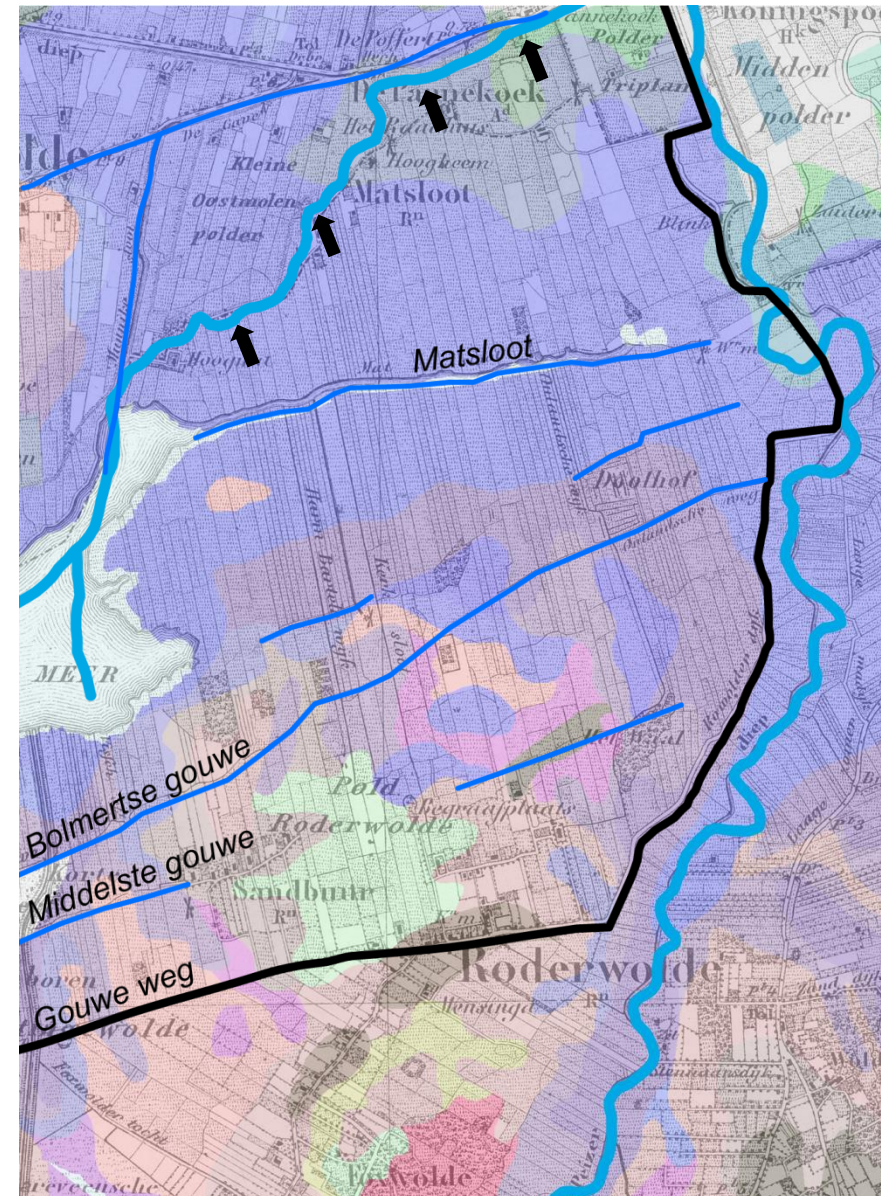
Mariene invloed

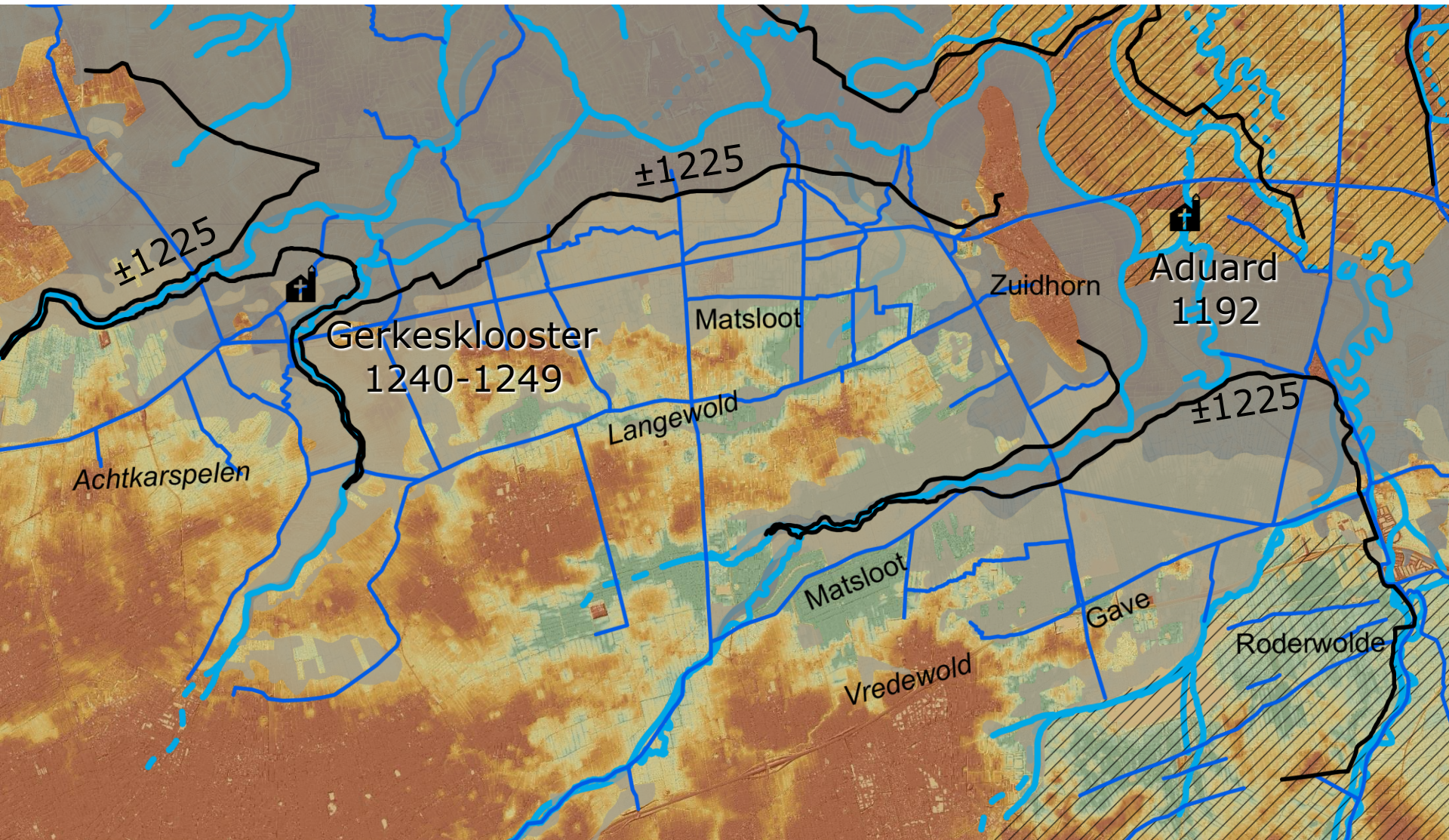
Kleidek in centimeters op basis van de boringen voor de 1:10.000 bodemkaart

Bedijking en afwatering

- › De noordelijke waterloop slibde na verloop van tijd dicht
- › Loodrecht op de verkaveling worden dwarswaterleidingen aangelegd: Matsloot, Gave, Gouwe
- › Omstreeks 1225 wordt de Roderwolderdijk aangelegd; de afwatering wordt verlegd naar het noordwesten, via Vredewold

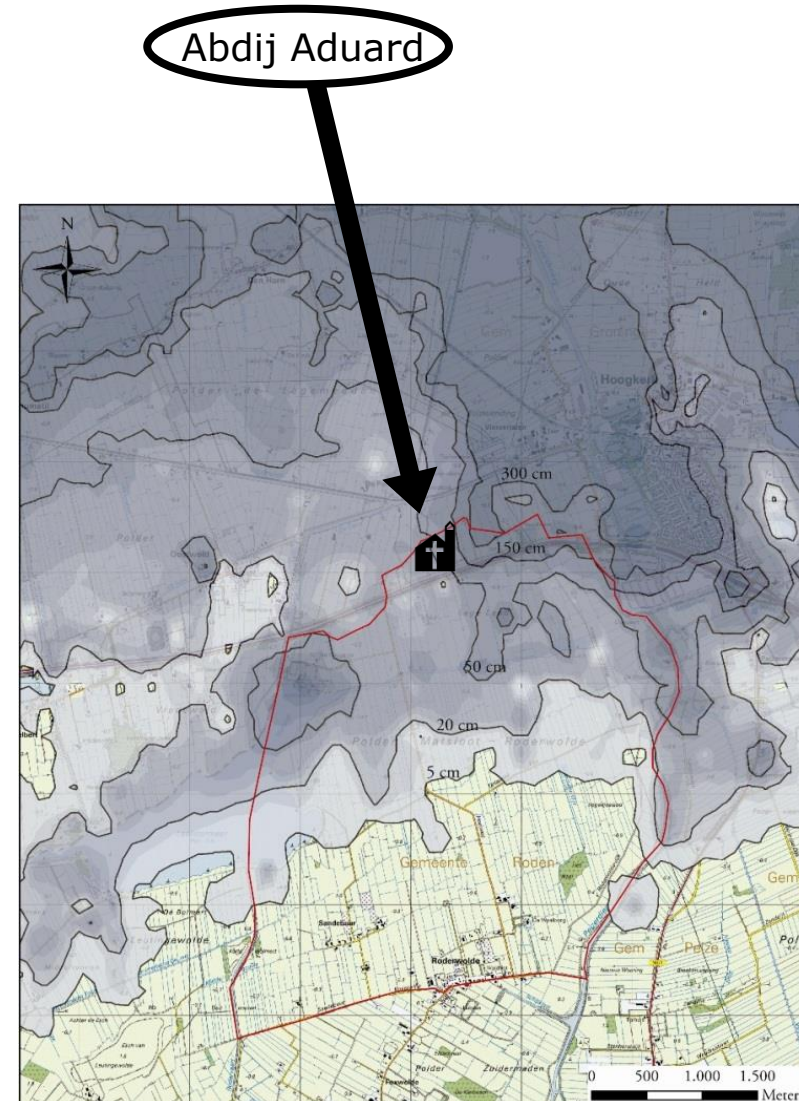

Bedijking en afwatering in breder perspectief

Opgraving podium het Hoogeheem

- > Eind 13e eeuwse *grangia* (uithof) waarschijnlijk van abdij Aduard
- > Grote exploitatie-eenheid op een omgracht podium (200x100m) bovenop kleilaag
- > Eén van de weinige opgegraven uithoven in Nederland
- > **Sloten en vondstmateriaal op het veen onder de kleilaag globaal gedateerd in de 8e - 10e eeuw**

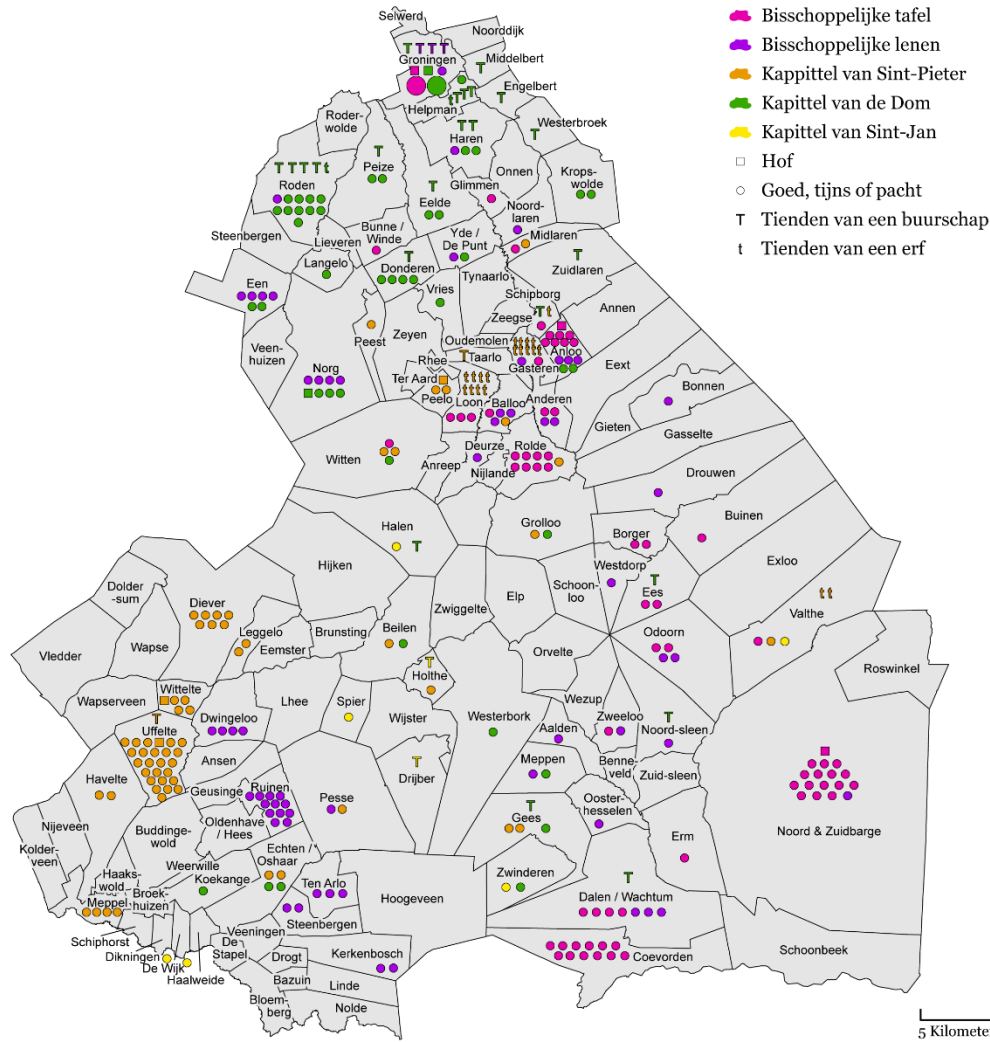

Kerkbezit in 1832

- › Opstreckende kavels en kerkbezit bezit van noord naar zuid
- › Kerk stond in 1830 nog op de oude locatie
- › Het gebied ten noorden van de Matsloot hoorde gewoon bij de ontginning

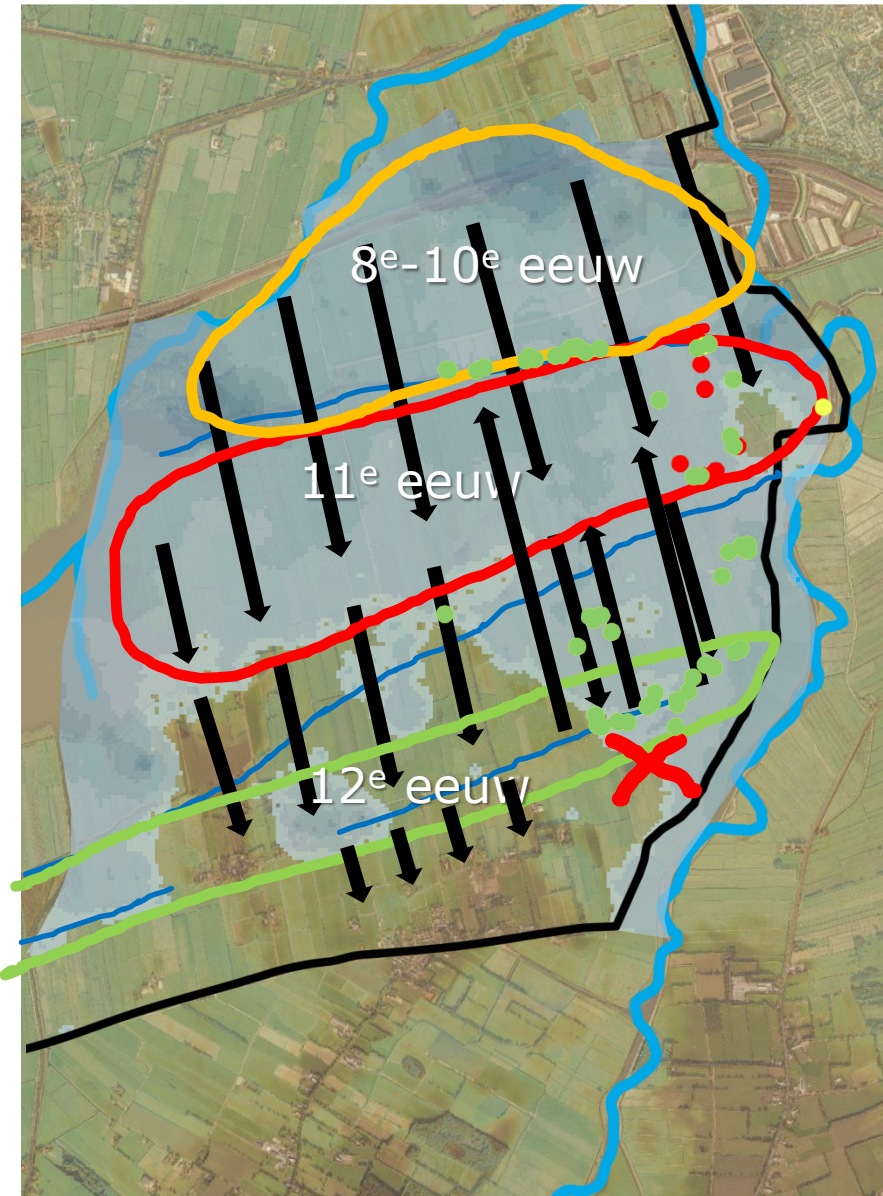
Aansturing van de ontginning

- > Bisschop van Utrecht had geen bezit in Roderwolde en vermoedelijk ook geen macht
- > Roderwolde = 'het wold behorende tot Roden'
- > In Langewold kon aangetoond worden dat een plaatselijke elite van het 'oude land' een belangrijke rol had in de ontginningen.

Synthese: Ontginningsverloop

1. Start ontginning 8^e-10^e eeuw;
bewoning in het noordelijke deel
2. In de 11^e eeuw ten zuiden van
de Matsloot; eerste opgehoogde
huisplaatsen in het oosten
3. 12^e eeuw, veenontginning
afgerond; bewoningsas inclusief
kerk
4. 12^e-13^e eeuw:
 - a) Zandkoppen worden zichtbaar
 - b) Overstromingen en kleidek
 - c) Bedijking en herinrichting
waterbeheer
 - d) Verplaatsing van bewoning naar
zandkoppen en herontginning
overstroomd gebied

Conclusies casus Roderwolde

- › De vroegste fase van de ontginning van Roderwolde (<10^e eeuw) is nog amper in beeld
- › De ontginning van Roderwolde lijkt te zijn georganiseerd vanuit het 'oude land' (Roden) zonder invloed van een landsheer net als in de rest van het onderzoeksgebied (*sociale karakteristiek*)
- › Het natuurlijke landschap, bijvoorbeeld de zandondergrond is een belangrijke variabele (*fysieke karakteristiek*) in de ontginningen

Conclusies casus Roderwolde

- › In het verloop van de ontginning is een duidelijke wisselwerking zichtbaar tussen mens en natuur (*sociale en natuurlijke krachtenvelden*)
- › De waterstaat (bedijking en afwatering) werd regionaal georganiseerd door de verschillende veennederzettingen
- › De verhoogde huisplaatsen waren een noodoplossing om op het veen te blijven wonen, omdat doorschuiven naar een betere locatie binnen het kavel niet mogelijk was

Middeleeuwse veenontginningen in het getijdenbekken van de Hunze

Een interdisciplinair landschapshistorisch onderzoek naar de
paleogeografie, ontginning en waterhuishouding (ca 800 – ca 1500)

- › ±400 pagina's, hardcover en full colour
- › Verschijnt september 2016 bij Barkhuis, Eelde
- › €40 á €50
- › Beperkte oplage, op bestelling verkrijgbaar
- › Donaties zijn welkom
- › Voor bestellingen en informatie: j.zomer@rug.nl

Bedankt voor jullie aandacht

Jeroen Zomer
j.zomer@rug.nl